

STRATEGII ÎN CONFRUNTĂRILE IDEOLOGICE DINTRE PARTIDELE DIN ȚĂRILE CAPITALISTE DEZVOLTATE

Aristide Cioabă

Analiza tendințelor manifestate în evoluția ideologică a partidelor politice din societatea capitalistă învederează amploarea și ascuțirea confruntărilor dintre concepțiile și orientările lor privitoare la căile dezvoltării sociale.

Fenomenul confruntării constituie desigur, expresia luptei de clasă din societatea respectivă, reflectarea evidentă a unor procese social-politice care, pe fundalul agravării crizei generale a capitalismului au afectat raportul de forțe în cadrul societății, iar într-un anumit sens chiar situația din interiorul fiecărui partid.

Dată fiind împrejurarea că în toate țările capitaliste clasele principale ale societății dispun, de obicei, de mai multe partide ce exprimă în versiuni ideologice diferite interesele de clasă, asistăm, în paralel și concomitent, la confruntări de natură diferită, după cum este vorba de partide aparținând aceleiași clase sau unor clase antagoniste. Astfel, dacă ne referim la grupul tipologic al partidelor burgheze, confruntarea apare, la nivelul vieții politice cotidiene ca fiind de natură tactică și doctrinară. Ceea ce caracterizează însă și definește ansamblul luptei ideologice dintre partidele politice este confruntarea dintre *modelele (proiectele)* de societate fundamental diferite. Este vorba de o *confruntare esențialmente de natură strategică*, decurgind din conținutul și finalitatea ideologiilor elaborate și promovate de partide, ca expresie a viziunii lor cu privire la reprezentarea și satisfacerea intereselor de clasă pe care le slujesc. La acest nivel profund, al confruntărilor de natură strategică, se conturează, în genere, în majoritatea țărilor capitaliste dezvoltate, trei tipuri de modele sau proiecte majore de organizare a vieții sociale; cel al „societății liberale”, capitaliste, proiectul social-democrat și proiectul societății socialiste. În apărarea, respectiv configurarea acestor opțiuni strategice, fundamentale și în confruntarea deschisă dintre ele se conturează cadrul în care se exprimă și se exercită funcția ideologică a partidelor politice din societatea capitalistă actuală. Chiar și o succintă prezentare a elementelor definitorii ale acestor proiecte, poate susține afirmațiile de mai sus.

Modelul societății capitaliste, denumită și „liberală” (cu sau fără prefixul „neo”) de ideologia burgheză, este rezultatul unei evoluții istorice relativ îndelungate și dispune de un mecanism funcțional complex, în care se regăsesc aporturile și opțiunile doctrinare ale diferitelor partide burgheze, (liberale, conservatoare, radicale, democrat-creștine etc.), imprimate în structurile sistemelor politice ale democrațiilor burgheze în condițiile unui climat politic de confruntare reciprocă sau cu partidele care reprezintă interesele clasei muncitoare. În esență acest model de societate are ca piatră unghiulară deținerea și exercitarea puterii economice și politice de către clasa capitalistă, sau în interesul acesteia, iar ca finalitate apărarea și crearea de noi forme și combinații de raporturi sociale care să reproducă și să perpetueze poziția dominantă a deținătorilor de proprietate privată în toate sectoarele vieții sociale. În sprijinul acestei dominații partidele politice burgheze urmăresc să confere un loc privilegiat unor valori politice și economice, precum inviolabilitatea dreptului la proprietatea privată asupra mijloacelor de producție, concurența și alternanța ca reguli de funcționare a sistemului economic și politic, profitul ca scop și drept al deținătorilor de mijloace de producție, libertatea și democrația, înțelese în sens burghez, de liberă a tuturor forțelor sociale și politice în cadrul sistemului parlamentar burghez.

Rezolvarea problemelor păturilor sociale „defavorizate” este, desigur, preconizată în programele tuturor partidelor burgheze, dar aceasta este concepută în limitele date ale societății capitaliste, pornind nu de la transformarea radicală a modelului ci de la estomparea unora din tendințe corporativiste care denaturează cadrul liberei concurențe, sau de la preconizarea creării minim. Cităm spre exemplificare din Proiectul programului electoral comun din 1977 al partide-

lor liberale din Europa Occidentală, care afirmă că „liberalii cred în principiile proprietății private și ale întreprinderii bazate pe profit, în cadrul unei economii de piață”, adăugind că e vorba de o economie de piață „orientată social, ca instrument pentru creșterea producției în interesul general al tuturor cetățenilor și mai ales al acelora care depind foarte mult de resurse pentru a căror obținere și menținere, societatea trebuie să fie capabilă să facă o mai bună repartiție. Tot așa este necesară dezvoltarea și asigurarea unei concurențe libere, într-o economie de piață liberă, împotriva monopolurilor și cartelurilor și a unei influențe prea mari a întreprinderilor publice, pentru ca întreprinderile private să aibă tot spațiul de mișcare necesar spre a deveni instrumente ale democrației și progresului”¹.

Ei mai afirmă, între altele, că „au privirea îndreptată spre interesul general, în opoziție cu cei care cad victimă intereselor de clasă, fie la dreapta naționalistă sau conservatoare, fie la stînga marxistă”². Această afirmație, aflată în contradicție cu cea anterioară, și propagarea altor idei precum *libertatea, drepturile omului, democrație* etc., nu fac decit să servească, în primul rînd, clasei capitaliste, deținătoare a puterii economice și politice, și să constituie o supapă compensatorie pentru ce se împacă cu iluziile existenței șanselor și condițiilor pentru a putea eventual dobândi mijloacele economice care să le permită să se bucure, cîndva, de aceste libertăți.

Variantei liberale a modelului de societate capitalistă, partidele conservatoare și democrat-creștine nu au a-i adăuga prea multe lucruri.

După cum se precizează în Programul Partidului Popular European (federatie a partidelor democrat-creștine din cadrul Pieței Comune), democrat creștinii consideră că solidaritatea și drepturile sociale, idei preluate din doctrina socială a bisericii catolice, sunt realizabile numai în contextul întăririi economiei de piață a societății capitaliste,³ iar alternativa lor de societate, circumscrisă desigur același model capitalist, s-ar baza pe „libertate și dreptate, nu pe capitalism lipsit de dimensiune socială sau pe colectivism”⁴.

Pe o orbită foarte apropiată gravitează și partidele conservatoare, nota lor definitorie fiind dată, în condițiile actuale, de accentul special pus pe inițiativa particulară și pe concurență, cu limitarea corespunzătoare a politicilor de asistență socială ale statului și cu tendința de a recurge de regulă la metode mai autoritare în relațiile cu sindicatele și clasa muncitoare în general (cum o demonstrează de pildă, Partidul conservator din Marea Britanie sau Partidul conservator din Canada, opiniile exprimate de U.C.D./U.C.S. în campania electorală din 1980 din R.F.G. etc.). Președintele Uniunii Creștine Democratice Europene și vicepreședintele Partidului Popular European, Kai-Uwe Hassel, remarcă, de altfel, că „dacă se studiază programele partidelor conservatoare și ale partidelor democrat-creștine din Europa, atunci se va constata că este nevoie de o lentilă măritoare pentru a găsi deosebiri în concepțiile lor politice. Partidele conservatoare din Scandinavia și Marea Britanie s-au transformat în partide progresiste, moderne. Dacă se studiază programul social-politic al conservatorilor britanici, s-ar putea spune că a fost seris de Hans Katzer * , atât de mare este concordanța de vederi între creștin-democrați și conservatori”⁵.

O situație aproximativ asemănătoare, în ce privește orientările strategice generale și adeziunea la modelul societății capitaliste, există între cele două partide nord americane, democrat (de faptură mai liberală) și republican (cu o vizion conservatoare), deosebirile situîndu-se în planul metodelor de administrare a societății capitaliste. Comentind orientările celor două partide în ultima campanie prezidențială, corespondentul ziarului „Le Monde” la Washington, remarcă și el că „fiecare partid pare să-și fi luat ideile din programul celuilalt. Este pentru prima dată, după mult timp, cînd nici un pretendent la Casa Albă nu este purtătorul unui mare proiect progresist”⁶. Așadar, întrunind consensul tuturor partidelor de orientare burgheză, asupra valorilor sale fundamentale, strategice, modelul societății capitaliste (și partidele respective) se confruntă în mod direct și integral cu orice alte proiecte de societate care încearcă să se configureze pornind de la ideea transformării sau depășirii capitalismului. Consensul asupra valorilor fundamentale ale capitalismului nu exclude, desigur, confruntarea dintre partidele burgheze, caracteristică întrinsecă a unei societăți, construită pe o bază — proprietatea

¹ *Materialien zur Europapolitik. Die Europäischen Partein*, Band 2, Bonn, Europa Union Verlag GmbH, p. 76.

² *Ibidem*, p. 77.

³ *Ibidem*, p. 46.

⁴ *Ibidem*, p. 48.

⁵ * Membru al conducerii Uniunii Creștin Democratice din R.F.G.

⁶ Kai-Uwe von Hassel *Die politische Arbeit der Europäischen Volkspartei*, în „Materialien zur Europapolitik. Die Europäischen Partein”, Band 2, Bonn, Europa Union Verlag, GmbH, 1977, p. 57.

⁶ Vezi „Le Monde” nr. 11 070 din 3 septembrie 1980, p. 8.

privată —, care generează concurență și contradicții între diferite fracțiuni ale burgheziei și în special în etapa actuală, între burghezia monopolistă și păturile mici și mijlocii ale burgheziei. Acestea se reflectă în confruntarea care opune partidele burgheze în probleme tactice mai ales, deoarece, aşa cum se poate constata în aproape toate țările capitaliste, alianțele pot fi posibile, de regulă, fără dificultăți deosebite, atunci cind interesele globale ale menținerii dominației capitaliste o impun cu stringență. Confruntarea care opune partidele de orientare burgheză se mișcă de aceea între două tendințe⁷ principale, una care țintește o administrare mai autoritară și, se înțelege, mai conservatoare a capitalului, și alta care pune accent în propagandă și, într-o oarecare măsură și în practica de guvernare, pe o gestiune „socială”, concretizată în promovarea unor reforme de tip burghez care să satisfacă anumite interese general-sociale și să pregătească mai bine condițiile integrării organizațiilor sindicale ale clasei muncitoare în orinduirea capitalistică. Evoluția ideologică a partidelor politice burgheze în perioada postbelică ilustrează faptul că aproape fiecare partid a adoptat, alternativ, ambele căi. Calea gestiunii sociale a fost îmbrățișată, atunci cind nu s-a datorat presiunii luptelor de clasă ale proletariatului, ca o încercare de a ține sub control burghez orice aspirație spre schimbare născută în mase și susținută de partidele clasei muncitoare, și de a diminua audiența electorală a acestor partide.

Proiectele social-democrat și comunist. Cele două tipuri de proiecte, cu care se confruntă la nivel strategic modelul capitalist, sunt cel social-democrat și cel comunist, ambelor fiindu-le comună ideea privind necesitatea transformării capitalismului, dar urmând strategii și vizând finalități diferite; fapt care face ca partidele social-democrate și cele comuniste să se afle, la rîndul lor, în raporturi de confruntare ideologică de natură strategică.

Proiectul social-democrat, cunoscut sub denumirea generică de „socialismul democratic” în aproape toate documentele programatice ale partidelor social-democratice și socialiste din țările capitaliste dezvoltate (S.U.A. și Canada nu au astfel de partide) și în cele ale Internaționalei Socialiste, nu beneficiază de o elaborare suficient de coerentă și de o identitate îndeajuns de cristalizată.

Partidele social-democrate «susțin că socialismul nu poate și nici nu trebuie să se instaureze o dată pentru toți. Grație unui proces organic lung și dificil, el trebuie să se nască din sistemul capitalist într-o manieră care face imposibilă dătarea cu exactitate a trecerii de la epoca „burgheză” la cea „socialistă”» afirmă un social-democrat danez⁸.

Valorile politice dirigitoare ale partidelor social-democratice și socialiste, cum sunt libertatea, dreptatea, solidaritatea, justiția, pluralismul deși se pot întâlni și în arsenalul propagandistic al partidelor de orientare burgheză, capătă, în structura și finalitățile proiectului social-democrat un alt conținut ce presupune, spre a se împlini, un sistem de metode, practici și relații sociale deosebit de cel burghez. Exceptind însă preconizarea necesității creării de condiții sociale și economice care să confere conținut real libertății, să înlăture inegalitățile flagrante prin promovarea unei politici de repartizare mai justă a venitului și averii, de asigurare a posibilităților de instruire și educație pentru toți etc. proprii tuturor partidelor social-democratice și socialiste, se manifestă serioase diferențe între acestea în legătură cu mijloacele prin care ar urma să se transforme structurile economiei capitaliste și raporturile de producție. Pe o poziție mai avansată se situează, din acest punct de vedere, cel puțin pe plan programatic, partidele socialiste din Europa de Sud (P.S.F., P.S.I., P.S.M. Spaniol) care-și propun, mai deschis decât partidele social-democratice din Europa de Nord, Australia și Japonia, o transformare radicală a orinduirii capitaliste, implicind deci „ruptura cu capitalismul”. „Alternativa pe care socialistii o consideră necesară pentru societățile dezvoltate din Europa are două caracteristici: de ruptură democratică, adică de eliminare a restricțiilor impuse libertății politice și de amplificare a conținutului acestora, de ruptură cu capitalismul, adică de restructurare globală a sistemului socio-economic pe baze radical-diferite”⁹.

Aceasta ar însemna că în urmărirea binelui comun, o măsură indispensabilă trebuie să fie „socializarea mijloacelor culturale, de producție și distribuție”, fapt menit să ducă la „stabilirea unei societăți sociale capabile să se autogestionizeze”¹⁰.

În viziunea strategică a partidelor social-democratice și socialiste, sistemul proprietății private ar urma, aşadar, să fie „transformat”, spre a asigura „autogestiunea socială”, (P. socia-

⁷ Vezi și Yvon Quiniou, *L'impossible originalité du „project” socialiste*, în: „Le Monde”, nr. 10 408, din 18 iulie 1978, p. 2.

⁸ Trygve Bull, *La social-democratie devant les classes moyennes et l'aggravation de la crise économique*, în: „Le Monde Diplomatique” nr. 287, februarie 1978, p. 2.

⁹ Alfonso Guerra, *Democrazia e socialismo nel Sud Europa*, în „Le prospettive socialiste nell'Europa Meridionale. Gli atti e la documentazione della conferenza dei paetti socialisti dell'Europa de Sud”, Madrid, 7–8 maggio 1977, p. 24.

¹⁰ *Ibidem*, p. 26.

liste), sau, cel puțin, o „economie mixtă”, cum preconizează la ora actuală opțiunea strategică social-economică a unor partide ca P.S.D. din R.F.G., Partidul Laburist din Marea Britanie și.a.

Conceptul central în jurul căruia pare să se structureze proiectul social-democrat este cel de democrație. Prin această prismă este privită și sarcina pe care și-o asumă aceste partide și în numele căreia sunt preferate nu numai reformele treptate, unor mijloace de transformare revoluționară, dar și o anumită fizionomie a socialismului, în care ar trebui să se poată manifesta în ce privește baza economică, relațiile politice și domeniul cultural-ideologic, forțe sociale-economice și politice diferite, chiar antagoniste. În concepția celor mai multe partide social-democrate, socialismul preia și păstrează astfel, anumite principii și legi proprii capitalismului, cum ar fi de pildă „economia de piață” bazată pe concurență între deținătorii de proprietate privată; intervenția statului în economie este considerată mai ales o modalitate de asigurare a unei dezvoltări accelerate și de introducere a celor mai noi cuceriri tehnice, de instituire a unui anumit gen de control social asupra economiei, în sensul limitării marjei de manevră a unor corporații, și, în ultimă instanță, în scopul extinderii proprietății sociale. Dar înfăptuirea democrației economice și sociale, ca bază a egalității și justiției în viziunca „socialismului democratic”, ne apare aproape imposibilă în absența unei preocupări ferme a partidelor în cauză de a lichida logica profitului și proprietatea capitalistă care o promovează. Multe partide social-democrate și socialiste invocă, atunci cind evită să-și propună astfel de scopuri, teama de a nu ajunge la „colectivism” și la „centralizarea proprietății” și puterii, care, în opinia lor ar echivala cu creșterea puterii aparatului de stat, cu limitarea sau chiar cu lichidarea democrației și libertății, lucru pe care de altfel îl și reproșează partidelor comuniste și metodelor prin care acestea preconizează să depășească actualul sistem capitalist.

Deși tinde să se constituie într-o opțiune strategică diferită de cea a partidelor burgheze proiectul (sau proiectele) de societate susținut de partidele social-democrate și socialiste este, caracterizat de o dublă contradicție, ce pare greu de rezolvat în circumstanțele actuale. Pretenția acestor partide de a oferi o alternativă de mijloc dezvoltării sociale, care să nu fie nici capitalistă, nici comunistă, le constringe să facă în teorie și în practică un dificil joc de echilibristică, cu toate oscilațiile inevitabile spre dreapta sau spre stînga pe care le presupune acesta și cu prefe-riță, în ultimă instanță, pentru tactica jumătăților de măsură.

Metoda fundamentală de transformare socială practicată de partidele social-democrate, aceea a reformelor, are la rîndul ei dezavantajul că poate permite efectuarea unui șir de schimbări în societatea capitalistă, dar este greu de întrevăzut posibilitatea realizării unei transformări de societate, numai prin simpla insumare a unui număr, fie el și deosebit de mare, de reforme. Aceasta este, de altfel, și concluzia pe care o degajă bilanțul critic al experiențelor și transformărilor realizate de partidele social-democrate și socialiste, întocmit cu ocazia seminarului organizat de Institutul socialist de studii și cercetări (de pe lingă P. S. Francez) în octombrie 1980, pe tema *Mișcarea muncitorească europeană; social-democrația și socialismul*. Dezbaterile au subliniat că „socialiștii din Europa de Nord, obișnuiați cu exercitarea puterii, suferă poate de o insuficiență teoretică”, în timp ce socialiștii din Europa de Sud, aflați cel mai adesea în opoziție, suferă de o „insuficiență pragmatică”¹¹.

Asupra caracterului contradictoriu și compozit al proiectului social-democrat își pune în mod vizibil amprenta poziția de clasă inconsecventă, oscilantă și ambiguă a partidelor social-democrate și socialiste, preocupate prea adesea să apară ca partide ce exprimă în egală măsură interesele clasei muncitoare și pe cele ale burgheziei mici și mijlocii, atât în prezent cât și în perspectiva edificării „socialismului democratic”.

În pofida acestor incoerențe și limite proiectele de societate pe care le prefigurează partidele social-democrate și socialiste, constituie altceva decît orinduirea capitalistă, fiind un punct de plecare spre edificarea unei strategii și a unei societăți, care se pot afla și în raporturi de confruntare antagonistă cu ideologiile partidelor de orientare burgheză, ținând seama de faptul că includ în perspectiva societății viitoare și o componentă opusă actualei dezvoltări capitaliste, și anume, socializarea marilor mijloace de producție, controlul social asupra economiei, dezvoltarea democrației economice, politice și sociale etc.

Spre deosebire de proiectul social-democrat, proiectul (sau modelul) *comunist de societate* situează, fără echivoc, în centrul său un sistem de valori fundamental diferit de cel burghez.

Teza esențială a proiectului o constituie lichidarea dominației marelui capital și desființarea exploatației omului de către om. Exprimind interesele și aspirațiile clasei muncitoare, fiind totodată în concordanță cu interesele majore ale marii majorități a populației, proiectul comunist reflectă nu numai o dorință subiectivă, ci o necesitate obiectivă a progresului istoric.

¹¹ Vezi, Jean-Marie Colombani, *Un pas de plus vers l'euro-gauche*, în „Le Monde”, nr. 11 105, din 14 octombrie 1980, p. 12.

Contradicțiile sociale antagoniste exacerbate astăzi de logica dezvoltării capitalist-monopoliste, își vor putea găsi o soluționare deplină, în optica proiectului comunist, numai prin edificarea unei organizări sociale subordonate omului ca valoare supremă. Proprietatea asupra mijloacelor de producție, puterea în cadrul societății, scopul dezvoltării forțelor de producție, conținutul relațiilor sociale și interpersonale apar în aceeași perspectivă drept mijloace și condiții subordonate țelului suprem al autorealizării personalității umane în deplină libertate, prin instituirea egalității sociale, exercitarea puterii de către popor, dezvoltarea democrației sociale, intărirea suveranității și independenței naționale.

Adevărată piatră de încercare pentru partidele comuniste, purtătoare ale acestui proiect de societate, rezidă în definirea căilor de trecere la socialism în contextul intern actual din țările capitaliste dezvoltate și al cadrului internațional și geopolitic dat. În această tentativă nu toate partidele comuniste din țările capitaliste dezvoltate au ajuns la același nivel de maturizare teoretică și de dezvoltare a strategiei politice. În timp ce unele, cu mai mică influență în societate și chiar în rândurile clasei muncitoare, nu au reușit să depășească încă o anumită închisitate dogmatică în universul ideologic și teoretic al unor teze și metode elaborate într-un context istoric, alte partide comuniste occidentale, cu o importantă pondere în viața politică a țărilor respective, s-au angajat într-un efort teoretic de regindire și reelaborare a strategiei trecerii la socialism pornind tocmai de la condițiile complexe concret-istorice în care-și desfășoară activitatea. „Eurocomunismul”, cum a fost denumit acest amplu proces, este pe cale să relanseze și să impulsioneze astfel, procesul istoric de dezvoltare a teoriei revoluționare și a luptei pentru socialism.

Pentru partidele „eurocomuniste”* și pentru toate partidele comuniste occidentale, problema strategică cu care se confruntă în prezent, și cu care se vor confrunta inclusiv în toată perioada de trecere spre socialism, constă în *necesitatea făuririi unei alianțe politice și sociale* care să determine capitalul monopolist să-și piardă rolul de forță dominantă în societate, în avantajul clasei muncitoare și a altor categorii sociale aliate. În concepția „eurocomuniștilor”, prin aceasta se are în vedere, într-o primă etapă, să se determine un sir de schimbări structurale în societate care să o transforme într-o mai avansată, să limiteze influența monopolurilor prin naționalizarea principalelor mijloace de producție și să adințească democrația în toate sferele vieții sociale, să dobindească și să consolideze poziții de putere în cadrul societății capitaliste și ulterior (sau simultan) în mai multe țări deodată, să obțină puterea politică în stat pe baza consensului marii majorități a poporului, prin intermediul votului universal, pe cale pașnică. O asemenea alianță, unind culturi, tradiții și valori politice diferite (comuniști, socialisti, creștini, progresiști) necesită din partea partidelor comuniste, cum subliniază unii politologi, „dezvoltarea unei identități de interes și valori cu aliații lor, pentru a putea reprezenta și media interesele și altor forțe sociale decit cele ale clasei muncitoare”¹². Astfel partidele trebuie să prefigureze un alt model al proceselor sociale și economice, diferit de cele cunoscute din experiența actualelor țări socialiste. Cea mai elaborată tentativă în această direcție este considerată, de către majoritatea analiștilor vieții politice și partidiste contemporane, concepția comuniștilor italieni privind rolul hegemonic al clasei muncitoare, care presupune ca mai întii partidul (și clasa muncitoare) să dobindească o influență și să controleze domeniile vieții culturale, economice, științifice și numai după aceea să acceadă la poziții guvernamentale¹³.

În comparație cu calea tradițională de trecere la socialism, această cale pașnică, în condițiile recunoașterii și menținerii pluralismului politic, social și ideologic pare mai dificilă, mai ales sub aspectul întrunirii consensului tuturor forțelor antimonopoliste, dar, cum pe bună dreptate precizează majoritatea partidelor comuniste occidentale, ea are o justificare concret-istorică, fiind impusă de condițiile specifice acelor țări, pe de o parte, și de necesitatea evitării războiului, a menținerii *status quo*-ului într-o lume aflată încă sub semnul confruntării unor blocuri militare opuse, ca și de procesul actual de integrare pe care-l cunosc țările capitaliste dezvoltate, pe de altă parte.

Nu este greu de sesizat că această cale pașnică de trecere la socialism, preconizată atât în proiectul social-democrat cit și în cel comunist, și consensul pluralist pe care-l implică ea, necesită mai mult ca oricind realizarea unității dintre socialisti și comuniști, ca o condiție primordială a transformărilor sociale înnoitoare. Dacă ambele tipuri de partide ale clasei muncitoare au ajuns

* P.C. Italian, P.C. din Spania, P.C. Francez, P.C. din Marea Britanie, P.C. Japonez, P.C. din Belgia, Partidul Elvețian al Muncii, Partidul de Stînga — Comuniștii din Suedia, P.C. din Grecia (interior).

¹² Vezi în acest sens, Peter Hardi, *Why do the Communist Parties advocate pluralism?*, în: „World Politics”, vol. XXXII, nr. 4, 1980, p. 544.

¹³ Ibidem, p. 545.

se pare, la o înțelegere corespunzătoare a importanței unității nu se poate spune același lucru despre apropierea interpretărilor pe care le dă fiecare țelului lor strategic, socialismul, sau ideologică precumpărătorească asupra celor de conlucrare firească dintre cele două curente ale mișcării muncitorești. Deși de natură strategică, confruntarea dintre partidele social-democrate și comuniste este în genere alimentată nu de existența unor deosebiri obiective generate de situația lor deosebiri subiective, izvorite din formarea și perpetuarea unei viziuni proprii asupra problemelor tactice și mijloacelor de acțiune (reformă sau revoluție) care, au căpătat cu timpul expresia unor exagerări dogmatice și au dus la exclusivism dăunător, accentuind diferențierea între interpretările date în cadrul celor două tipuri de partide, țelului luptei lor. O influență negativă a avut-o și oare incă, dincolo de neconcordanța viziunilor lor tactice și strategice, încercarea unora din liderii ambelor părți de a diminua influența celuilalt partid în scopul subordonării lui politice și ideologice sau chiar al înălțării sale definitive de pe scena politică a țării.

Accente noi în problematica confruntării. Iminența intensificării luptei strategice dintre partide și condițiile adințirii crizei globale a capitalismului, atrage după sine, în mod necesar, o largire a problematicii și sferei confruntărilor, care ajung să implice toate domeniile vieții sociale-politice și îndeosebi problemele cheie legate de organizarea, mecanismul de funcționare intern și relațiile cu exteriorul ale societăților capitaliste din fiecare țară în parte. Mai mult decât oricând în trecut, în etapa actuală a devenit un obiectiv major de confruntare între partide problema destinului actualei societăți capitaliste, calea sau căile de ieșire din criză. Dacă problema crizei capitalismului se află de mai mult timp în centrul preocupărilor partidelor politice, astăzi fenomenele legate de manifestările ei, de ampolare, durată și caracteristicile sale am putea spune că determină evasivitatea acțiunilor și manevrelor acestor forțe politice, polarizează energiile și imprimă un caracter de maximă încordare atât în atmosfera politică.

Sint repuse în cauză rolul anumitor structuri politice, viabilitatea unor valori tradiționale, sint angajate eforturi mari pentru definirea și promovarea politicilor economice și sociale care să permită rezolvarea problemelor șomajului, inflației, recesiunii economice etc., capătă un loc tot mai important în disputele dintre partide problemele relațiilor internaționale, deteriorate de criza mondială de materii prime, criza energetică, de accentuarea cursei înarmărilor și de criza destinderii în condițiile ascuțirii luptei pe plan internațional pentru reîmpărțirea sferelor de influență.

Întrucit prin trăsăturile și consecințele sale de durată criza actuală impune, în mod obiectiv, necesitatea schimbării în toate articulațiile vieții sociale, procesul și rezultatele luptei politice și ideologice privind evoluția viitoare a țărilor capitaliste sunt strins legate de răspunsurile la întrebarea, care partid sau partide politice au capacitatea să prezinte și să realizeze o politică realistă și dezirabilă de soluționare a crizei și de schimbare a societății. Nevoia de schimbare a pătruns adinc și în conștiința maselor largi populare, și, tocmai de aceea, probabil, ea a devenit în circumstanțele actuale o componentă definitorie pentru problematica confruntărilor dintre partide. În legătură cu criza și cu schimbarea pe care rezolvarea ei o cere se restructurează însăși dihotomia dreapta-stinga, în cadrul luptei pentru putere din țările capitaliste. Neputind neglijă ampolarea pe care a căpătat-o aspirația de schimbare în diferite straturi ale societății, partidele de orientare burgheză se străduiesc să preia inițiativa în această direcție și să inoculeze maselor ideea că ieșirea din criză nu este posibilă decât prin promovarea unei politici care să nu depășească limitele și universul valorilor politice capitaliste. Partidele conservatoare se erijează în factori ai schimbării pe care o concep însă ca o revigorare a principiului întreprinderii private libere și ca relansare a concurenței, reechilibrarea bugetelor de stat și restrințarea rolului statului în economie, ceea ce nu reprezintă altceva decât încercarea de revitalizare a valorilor burgheze și de revenire nostalgică la „vremurile bune” ale capitalismului cind primau în societate ideile de „familie”, „muncă”, „prosperitate”, „stabilitate”, etc.

Partidele comuniste, social-democrate și socialiste subliniază cu pregnanță în analizele lor referitoare la criza societății capitaliste, ideea necesității unei alternative de schimbare la situația existentă, dar lipsesc încă o alternativă unitară și angajamentul comun de a lupta pentru ca ideea schimbării în sens progresist a societății să capete o largă audiență în mase.

Confruntarea dintre partide în problemele crizei și schimbărilor pe care le determină aceasta implică între altele și diferențele concepții cu privire la *democrație*. Pe acest teren se confruntă în principal două concepții, una conservatoare și formalistă, susținută de partidele de orientare burgheză, după care nu poate fi imaginabilă democrația și respectarea drepturilor și libertăților omului decât în aşa-numita societate burgheză liberală, și concepția promovată de partidele comuniste, și parțial de cele social-democrate și socialiste, conform căreia democrația trebuie să devină unul din obiectivele inseparabile ale luptei de transformare a societății capitaliste și o trăsătură definitorie a socialismului. În concepția partidelor „eurocomuniste”

socialismul pe care-l preconizează se bazează atât pe continuitatea unor valori înrădăcinate în viața politică și socială a unor clase și pături sociale (cum ar fi pluralismul politic, confruntarea între concepții ideologice diferite, chiar antagoniste, diferențierea între funcțiile statului și cele ale partidelor politice etc.) cât și pe adoptarea unei perspective revoluționare noi în vederea rezolvării problemelor sociale, economice, culturale, care implică de fapt largirea și depășirea idealurilor democrațiilor burgheze occidentale. Dar, aşa cum subliniază un autor, acest „surplus” în conținutul idealului socialist „se bazează nu pe o idee nouă de democrație sau pluralism, ci pe un fel de versiune idealizată a ambelor: partidele comuniste susțin că trecerea la socialism ar putea crea o situație în care condițiile democrației, pluralismului, egalității, libertății ar putea fi mai real întrunite decât în condițiile societăților burgheze existente”¹⁴.

Implicită transformarea democratică a instituțiilor de stat, sporirea rolului parlamentelor, instituirea unui control democratic asupra marilor monopoluri prin orientarea intervenției statului spre satisfacerea problemelor social-economice ale oamenilor muncii, largirea drepturilor și libertăților, aprofundarea democrației constituie, în concepția programatică a celor mai multe partide comuniste, o formă a luptei pentru socialism. Democrația este astfel considerată ca scop și mijloc al luptei pentru socialism. O asemenea proiecție programatică poate fi întîlnită și la partidele social-democrate și socialiste cu deosebire că în general, în problema democrației social-democrației insistă prea puțin asupra bazelor economice ale democrației și accentuează, în unele cazuri, necesitatea prezervării condițiilor economice de piață ca factor democratic de reglare a mecanismului vieții economico-sociale.

Confruntarea în problema democrației depășește cu mult nivelul unor simple nepotriviri păreri între partide, ea implicând o luptă ideologică directă între capitalism și socialism. Așa ne explicăm faptul că în disputele angajate în jurul democrației, partidele burgheze, și într-o anumită măsură chiar partidele social-democrate încearcă să discreditze ideologia și lupta pentru socialism a partidelor comuniste tocmai sub pretextul că acestea ar fi incompatibile cu democrația. Se urmărește în fapt punerea sub semnul întrebării a vocației democratice a socialismului și credibilitatea propunerilor partidelor comuniste, iar pe un plan mai larg minimizarea sau negarea cuceririlor realizate de oamenii muncii din țările sociale în ce privește participarea poporului la exercitarea puterii și la construirea conștientă a unui nou tip de orinduire socială.

Natura strategică și problematica vastă a confruntărilor actuale dintre partidele politice din țările capitaliste dezvoltate impun tot mai mult acestora, și cu deosebire partidelor burgheze, necesitatea conjugării luptei ideologice dusă pe plan național cu o concetrare la nivel internațional a pozițiilor lor comune, tocmai spre a-și apăra și a încerca să-și promoveze cu o forță sporită concepțiile lor politico-ideologice. Tendința concetrării la nivel internațional a eforturilor diferitelor grupări de partide, demonstrează cu putere că în condițiile agravării crizei generale, globale a capitalismului, și pe acest fond, a crizei ideologice a partidelor burgheze se adințește confruntarea, partidele burgheze căutând să găsească o ieșire prin declanșarea unei ofensive globale și generalizate împotriva orientărilor politico-ideologice progresiste și revoluționare.

În legătură cu astfel de probleme, precum și cu încercările partidelor claselor expoata-toare de a se situa pe o poziție de ofensivă ideologică, viața impune, aşa cum sublinia secretarul general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, „ca forțele revoluționare progresiste, și în primul rând partidele comuniste și muncitorești să fie mai active, să nu se mai găsească ideologică, combătind cu fermitate și demascând pînă la capăt toate ideile și tezele reacționare, atât cele vechi, cât și cele noi”¹⁵.

¹⁴ Peter Hardi, *Why do the Communist Parties advocate pluralism?* în „World Politics”, vol. XXXII, nr. 4, 1980, p. 541.

¹⁵ Nicolae Ceaușescu, *Expunere la ședința activului central de partid și de stat, — 3 august 1978*, București, Edit. politică, 1978, p. 50.